

Asia Neonvalon tekijänoikeussuoja
Hakija Valokuvaaja Tommi Pitkänen
Annettu 09.09.2004

LAUSUNTOPYYNTÖ

Valokuvaaja Tommi Pitkänen, toiminimien Euro-Inter ja Kulkurin Kuvat haltijana (jäljempänä hakija), on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa neonvalon tekijänoikeussuojasta.

Hakija kertoo olevansa puoli-ammattilainen valokuvaaja, jonka tuotteisiin kuuluvat mm. erilaiset painotuotteet, kuten käynti- ja postikortit. Hakija kertoo kuvanneensa erilaisia neonvaloja ympäri maailmaa ja julkaisseensa joitakin.

Lausuntopyynnön liitteenä oleva I Love You -neonvalo on kuvattu Jyväskylässä Vakiopaine-nimisessä opiskelijaravintolassa, jossa se on sijainnut seinällä useampia vuosia. Ravintolasta on kerrottu hakijalle, että kyseisen neonvalon on valmistanut Jaana Kautto -niminen henkilö Jyväskylästä.

Hakijan käsityksen mukaan mainittu neonvalo ei osoita erityistä omaperäisyyttä ja luovuutta siinä mielessä, että nk. teoskynnys ylittyisi ja neonvalo voisi nauttia tekijänoikeussuojaa.

Hakija kysyy nyt asiassa tekijänoikeusneuvoston kantaa ja sitä, ylittyvätkö luovuus-, omaperäisyys- ja teoskynnysvaatimukset siten, että tekijänoikeus asettaisi esteen I Love You -neonvalon käyttämiseen painotuotteena tai Internetissä.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Taiteellisina teoksina suojataan muun muassa valokuvateoksia ja muita kuvataiteen teoksia. TekijäL:n esitöiden mukaan "kuvataiteeseen kuuluvaksi luetaan kaikenlainen muotoamistaide, niin kuin maalaukset, piirustukset, kivi- ja puupiirrokset sekä kuvanveistokset". (Komiteanmietintö 1953:5: Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, s. 45)

Kirjallisen tai taiteellisen tuotteen on tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon eli ylitettävä ns. teoskynnys. Tällä tarkoitetaan sitä, että teoksen on oltava itsenäinen ja omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta.

TekijäL:n esitöissä on todettu teosharkinnasta mm. seuraavaa: "Minkäänlaisia vaatimuksia ei ole asetettu teoksen tarkoituksen suhteen. Kirjallinen samoin kuin taiteellinen teos voi sen vuoksi pääasiallisesti ja vieläpä kokonaan palvella puhtaasti käytännöllistä tarvetta joutumatta sen johdosta lain suojan ulkopuolelle. -- Ratkaisun teoskynnyksen ylitymisestä täytyy riippua olosuhteiden harkinnasta kussakin yksittäisessä tapauksessa ottaen huomioon, että luomuksen tulee ehdottomasti olla uusi ja omaperäinen." (Komiteanmietintö 1953:5: Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, s. 44)

TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. TekijäL 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. Säännöksen mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla ja

teoksen saattaminen yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen tekijälle eli fyysiselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin siirtää oikeutensa toiselle. Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta.

Kirjallisten ja kuvataiteen teosten tekijänoikeussuojasta

Jotta jokin kirjallinen tuote saisi TekijäL 1 §:n mukaista suojaa, sen on yllettävä edellä selostetuin tavoin teostasoon. Kirjallisia teoksia ovat esimerkiksi romaanit, kirjeet ja lehtiartikkelit. Kirjallisten teosten kohdalla teoskynnys on yleensä katsottu melko alhaiseksi. Tekijänoikeussuojan ulkopuolelle voivat jäädä esimerkiksi lyhyet uutiset ja tavanomaiset ilmoitukset.

Myös kuvataiteen teosten kohdalla teoskynnystä on totuttu pitämään alhaisena. Kuten kirjallisen teoksen, myös kuvataiteen tuotteen on tekijänoikeussuojaa saadakseen oltava tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos eli sen on yllettävä teostasoon.

Sekä kirjallisiin että kuvataiteen teoksiin liittyviä tekijänoikeuskysymyksiä on käsitelty lukuisia kertoja myös oikeuskäytännössä.

Tekijänoikeusneuvosto totesi lausunnossaan 1990:5, että TekijäL:ssa ei rajata mitään teostyyppiä tekijänoikeussuojan ulkopuolelle. Myös esimerkiksi logot voivat olla tekijänoikeussuojaa saavia teoksia. Niiltä edellytetään kuitenkin tekijänoikeussuojan saamiseksi korkeaa omaperäisyyden tasoa erityisesti silloin, jos niiden elementteinä on käytetty ympyrää, neliötä, kolmioita, isoja kirjaimia tms. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että kyseisessä lausuntopyynnössä tarkoitetut kirjaimistot eivät graafisesti korkeasta tasostaan huolimatta eronneet olemassa olevista kirjaimistoista niin ilmeisesti, että ne olisivat saaneet tekijänoikeussuojaa.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnoissa 1992:15 ja 1995:16 oli kyse tekijänoikeudesta lauseisiin. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että kolme ja kahdeksan sanaa sisältävät lauseet eivät saaneet TekijäL 1 §:n nojalla suojaa kirjallisina teoksina. Lauseiden asetelut ovat tavanomaisia, eivätkä ne saaneet TekijäL 1 §:n nojalla suojaa myöskään taiteellisina teoksina.

Lausunnoissa 1995:13 ja 1998:12 oli kyse tekijänoikeudesta ympyräkuvioon. Hakija pyysi lausuntoa siitä, saiko hänen kehittämänsä ympyräkuviona esitettävä kaava, jolla voitiin ratkaista laskutehtävä, tekijänoikeudellista suojaa. Laskentakaava muodostui ympyrästä, jonka sisällä oli kaksi pienempää ympyrää. Sisemmässä ympyrässä oli numeroita ja ulommassa ympyrässä aakkoset. Kunkin aakkosen kohdalla

oli eri numero. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, ettei ympyräkuviona esitetty laskentakaava saanut tekijänoikeussuojaa, koska kuvio ei muotonsa puolesta ollut itsenäinen ja omaperäinen.

Lausunnossa 2000:1 oli kyse tekijänoikeudesta pallopelin tunnuksiin. Hakija kysyi, olivatko lausuntopyynnössä tarkoitetut soikeapallon tunnus tai sen muunnelmat tekijänoikeuslaissa tarkoitettuja, tekijänoikeussuojaa saavia taiteellisia teoksia. Tunnus muodostui halkaistun ovaalin muotoon tyylitelystä s-kirjaimesta. Tunnuksen muunnelmissa ovaalin halkaisevalle viivalle tai ovaalin alle oli kirjoitettu osia sanasta "soikeapallo", sana "soikis" taikka teksti "...se oikea pallo!". Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että tunnusten keskeiset elementit ja tapa, jolla ne oli yhdistelty, olivat tunnuksissa yleisesti käytettyjä ja siten tavanomaisia. Tunnuksista ei ilmennyt teoksilta edellytettävää omaperäisyyttä, eivätkä ne siten saaneet suojaa TekijäL 1 §:n nojalla.

Tekijänoikeusneuvosto on sen sijaan katsonut kuvataiteen teoksina tekijänoikeussuojaa saaviksi muun muassa piirroksen, jossa oli tyylitelty pikkutyttö (lausunto 1991:4), lautapelin pelilaudan (lausunto 1994:7), kahden yhdistyksen toiminnassaan käyttämät tunnukset (lausunto 2001:12) sekä naishahmon siluetin (lausunto 2002:10).

Tekijänoikeussuojaa saaviksi kirjallisiksi teoksiksi tekijänoikeusneuvosto on katsonut puolestaan esimerkiksi koiran tarinakirjan (lausunto 1996:19), 48-sivuisen urheiluverotukseen liittyvän koulutusaineiston (lausunto 1996:18), kirkollisen synnintunnustekstin (lausunto 2001:17) sekä 12 teksti- ja/tai kaaviosivua käsittävän asiakirjan, joka sisälsi yrityksen sukupolvenvaihdosmallin kuvauksen (lausunto 2001:11).

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Valokuva neonvalosta, josta hakija pyytää tekijänoikeusneuvoston lausuntoa, on ollut lausuntopyynnön liitteenä. Tekijänoikeusneuvosto on tutustunut tähän aineistoon.

Kyseinen neonvalo muodostuu ohuesta punaisesta neonputkesta, jolla on kirjoitettu kaunokirjoituksella sanat "I love you". Sanat on kirjoitettu neonvalossa allekkain.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että neonvaloon sisältyvä teksti "I love you" ei yllä kirjalliselta teokselta vaadittavaan teostasoon. Mainittu teksti jää siten TekijäL 1 §:n mukaisen tekijänoikeussuojan ulkopuolelle.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kyseinen neonvalo ei myöskään kokonaisuutena arvioiden sanojen sommittelun tai kirjoitustyylin perustella yllä teostasoon eikä sitä voida pitää TekijäL 1 §:n nojalla suojattuna kuvataiteen tai muunakaan teoksena.

Hakijan tarkoittama neonvalo jää siten tekijänoikeusneuvoston näkemyksen mukaan TekijäL 1 §:n mukaisen tekijänoikeussuojan ulkopuolelle. Tekijänoikeus ei siten aseta estettä neonvalotunnuksen käyttämiseen painotuotteena tai Internetissä.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Katariina Sorvari, Marit Hohtokari, Ahti Vänntinen, Päivi Liedes, Tuula Hämäläinen, Kirsi-Marja Okkonen, Markku Uotila, Kai Nordberg, Pirjo Valtanen, Risto Salminen ja Arto Alaspää.